

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Elfving Ström, Eeva

Title: Ajankohtainen oppikirja sukupuolen vaikutuksista liikkuvuuteen

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Sukupuolentutkimuksen seura, 2021

Rights: In Copyright

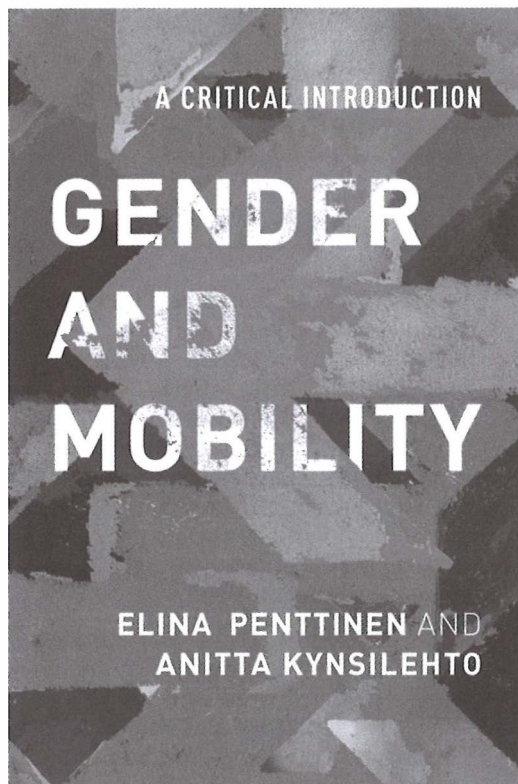
Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Elfving Ström, E. (2021). Ajankohtainen oppikirja sukupuolen vaikutuksista liikkuvuuteen. *Sukupuolentutkimus*, 34(3), 66-68.

AJANKOHTAINEN OPPIKIRJA SUKUPUOLEN VAIKUTUKSISTA LIKKUVUUTEEN

Eeva Elfving Ström

Penttinen, Elina & Kynsilehto, Anitta (2017)
Gender and Mobility: A Critical Introduction.
Rowman & Littlefield Publishers, London. 181 s.

Sukupuolentutkija Elina Penttisen ja rauhan- ja konfliktitutkija Anitta Kynsilehdon teos *Gender and Mobility: A Critical Introduction* lupaa tarkastella globaalia liikkuvuutta sukupuolittuneesta näkökulmasta kysyen, miten sukupuoli yhdessä muiden sosiaalisten kategorioiden kanssa muovaa liikkuvuutta. Teos kutsuu lukijaansa tarkastelemaan il-

miötä monitieteellisestä näkökulmasta sekä kuvittelemaan ja samaistumaan liikkeessä olevien yksilöiden maailmaan. Liikkuvuutta tarkastellaan intersektionaalista näkökulmasta huomioimalla, kuinka erilaiset syrjinnän muodot leikkaavat toisiinsa tietyissä tilanteissa. Intersektionaalilla metodologialla tekijät tarkoittavat ymmärryksen lisäämistä eri kategorioiden sisäisistä, ulkopuolisista ja välisistä eroista. Teos siis ohjaa tarkastelemaan yksilöiden asemaa sosiaalisessa maailmassa moniulotteisemmin kuin suhteessa sukupuoleen, rotuun, luokkaan, kyvykkyyteen ja seksuaalisuuteen yksittäisinä tekijöinä.

Kirjoittajien tavoite on piirtää lukijalle kuva liikkeessä olevan väestön eletyistä kokemuksista tarinoiden, anekdoottien ja tutkimuspäiväkirjoitteiden avulla. Lisäksi kirjoittajat ammentavat liikkuvuuden eri teorioista. Kirjassa esitettyjen tositarinoiden tarkoitus on korostaa lukijalle, että kyseessä ovat eletyn elämän aidot kokemukset. Vaikka ne tarjoavat herkullisia paikkoja analyysille, ovat liikkeessä olevat yksilöt ja heidän kokemuksensa kuitenkin tosia, eikä niitä voi typistää vain tutkimuksen kohteiksi. Huomionarvoista on sekin, että teoksessa käytetään käsitettä liikkuvuus (*mobility*) muuttoliike-käsitteen (*migration*) sijasta. Tämä etenkin eettisestä näkökulmasta perusteltu valinta pohjautuu muuttoliikkeiden tutkimuksen kritiikkiin, jossa muuttaminen nähdään ensisijaisesti voimaannuttavana prosessina.

Feministisessä muuttoliikkeiden ja liikkuvuuden tutkimuksessa on kritisoitu perinteistä siirtolaisuuden työntö- ja vetotekijöiden analyysia. Kritiikki kohdistuu yksinkertaistaviin käsityksiin liikkuvuuteen vaikuttavista rakenteellisista ja henkilökohtaisista tekijöistä, jotka muovaavat ihmisten valintoja, valinnanmahdollisuuksia ja toimia. Kirjoittajien mukaan työntö- ja vetotekijöitä vertaileva malli, samoin kuin perinteinen muuttoliikkeiden tutkimuskin, perustuu ajatukseen loogisesta ja rationaalisesta toimijasta, länsimaisesta miehestä, joka lähtee liikkeelle parempien töhön ja elintasoon liittyvien mahdollisuuksien perässä. Yksinkertaistettua mallin mukaan siis vauraus ja paremmat mahdollisuudet vetävät ihmisiä globaaliin pohjoiseen, kun taas heikot mahdollisuudet ja resurssien puutte työntävät yksilöitä jättämään globaalin etelän.

Kun muuttamista tarkastellaan rationaalisten toimijoiden muuttoliikkeen sijasta intersektionaalista näkökulmasta liikkuvuutena, mahdollistuu samalla ilmiötä muokkaavien valtasuhteiden käsittely. Tämän näkökulman kautta voidaan tarkastella esimerkiksi, kenen ajattelemme muuttavan työn, kenen puolison perässä, mitkä valtasuhteet valinnanmahdollisuuksiin vaikuttavat, kenen vanhemmuuden tai seksuaalisuuden problematisoimme, kenellä on oikeus ja millaiseen yllirajaiseen perheeseen, millaisena ilmiönä tarkastelemme pakolaisuutta, sodan vaikutuksia yksilöihin tai miten tulkitsemme valtiollisia toimia pakkomuuton yhteydessä.

Teos koostuu seitsemästä luvusta. Jokaisessa esitellään ja tarkastellaan globaalia liikkuvuutta eri teorian valossa. Valittuja teoreettisia näkökulmia ovat maahanmuuton ja liikkuvuuden tutkimus, *queer*-tutkimus, feministinen poliittisen talouden tutkimus ja politiikan analyysi, kriittinen rajatutkimus, feministinen väkivaltatutkimus sekä posthumanistinen etiikka. Jokainen luku alkaa kertomuksella tai kuvauksella liikkeessä olevan yksilön tilanteesta. Kirjoittajien pyrkimys tuoda kokemukset lähemmäksi lukijaa on mielestäni onnistunut. Tarinat selittävät helpottajuisesti millaisista asioista luvussa on kyse. Tarinan jälkeen tarkastelun kohteena olevaa teemaa taustoitetaan teorialla ja analysoimalla ilmiötä monitahoisesti. Jokainen alaluku hakee teemaan uudenlaisen näkökulman. Lukujen lopussa tarjotaan keskusteluaiheita, esseekysymyksiä ja lisämateriaalia, joiden avulla aiheeseen voi tutustua tarkemmin.

Ensimmäisessä luvussa lukija johdatellaan liikkuvuuden ja sukupuolen teemojen pariin. Toisessa luvussa avataan intersektionaalista näkökulmaa ja syvennytään erilaisiin liikkuvuuden syihin. Kolmas luku tarkastelee globaalisti liikkuvaa elämää: äitiyttä, kotia ja seksuaalisuutta *queer*-teorioiden valossa. Neljännessä luvussa kohteena ovat globaali poliittinen talous ja sen feministiset tutkimussuunnat. Viides luku käsittelee rajoja, muuttoliikkeiden sekä muuttajien hallintaa. Kuudennessa luvussa teemana on väkivalta, rikollisuus ja liikkuvuus, ja seitsemännessä luvussa kirjoittajat visioivat parempaa maailmaa pohtien tulevaisuuden teoreettisia valintoja ja tieteen tekemistä.

Vaikka kirjan nimi on *Gender and Mobility*, siinä puhutaan nimenomaan sukupuolen vaikutuksesta naisten liikkuvuuteen. Osassa luvuista käsitellään myös miehiin liittyviä näkökulmia, mutta nähdäkseni näissä on enemmänkin tarkoitus esittää lukijalle vastinpari tai heijastuspinta kuin kuvata miesten kokemuksia. Näin ollen eri sukupuolten kokemusmaailmojen ja liikkuvuuteen vaikuttavien tekijöiden moninaisuus puuttuu paikoitellen analyysistä kokonaan tai analyysi jää vajaaksi. Tämä koskee etenkin teoksen pakkomuuttoa ja pakolaisuutta koskevaa analyysia, jossa kuvataan esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa sodankäynnin aseena. Siinä missä naiset kantavat lapsia todisteena raiskauksistaan ja feministit ovat onnistuneet nostamaan raiskauksen aina YK:iin saakka, on miehiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta sodassa edelleen tabu. Olin toivonut, että tähän liittyvää analyysia olisi viety hieman hetero-olettamusta pidemmälle. Koska (hetero)miehiä ja sukupuolta kuitenkin käsitellään toisissa luvuissa, tulkitsemme, että kyse on pikemminkin näkökulman valinnasta kuin siitä, että teoksessa asemoitaisiin sukupuolia suhteessa toisiinsa. Tämä on epäilemättä kirjoittajien tietoinen valinta, mutta olisin kaivannut sille syvempää taustoittamista tai perustelua.

Teos on helppolukuinen ja sopiva oppikirjaksi. Kovin syvälliseen analyysiin sen avulla ei ole mahdollistapäästä, mutta liikkuvuuden ja sukupuolen tutkimuksen yhdistelmänä teos on toimiva noutopöytä. Lukija voi halutessaan kaivautua syvemmälle valitsemaansa aiheeseen ehdotettujen jatkolukemisten kautta, tai teosta voi hyödyntää opetuksessa esimerkiksi keskustelun aloittajana. Tositarinoiden esitteleminen on oiva tapa edistää pohdintaa. Teos saa lukijan pohtimaan sukupuolen vaikutusta liikkuvuuteen ja siihen liittyviin kokemuksiin ja ajattelemaan kriittisesti käytäntöjä, jotka liikettä muokkaavat. Kuvailisin teosta oppaaksi tai oppikirjaksi, sillä sen teemat ovat pääasiassa pintaraapaisuja valittuihin teemoihin. Teos on erinomainen johdanto aiheesta kiinnostuneelle, koska se selittää intersektionaalisen tarkastelun merkitystä tavalla, joka auttaa ymmärtämään, miten yksilöiden kokemuksiin vaikuttavat sukupuolen lisäksi muut sosiaaliset tekijät, kuten luokka, rotu, kyky, ikä, etnisyyt ja kansalaisuus. Tarinat tekevät kirjoittajien

analyysin ymmärrettävämmäksi myös sellaiselle lukijalle, joka ei ole erityisen perehtynyt käsiteltävään teemaan. Myös teemaan perehtyneille kirja tarjoaa mielenkiintoisia analyyseja ja anekdootteja, jotka innostavat kurkistamaan myös oman tieteenalan ulkopuolelle. Teos tarjoaa siten tärkeitä teoreettisia työkaluja sukupuolen ja ihmisten liikkuvuuden kriittiseen analyysiin.

YTM Eeva Elfving Ström on sosiaalityön väitöskirjätutkija Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa. Elfving Strömin tutkimusalueita ovat rakenteellinen rasismi ja kulttuuriset ennakkoluulot sosiaalityössä. Elfving Ström työskentelee päätoimisesti johtavana sosiaalityöntekijänä pakolaisuuden ja pakkomuuttoilmiöiden parissa.